

Nr 1505

Av herr Holmberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 156, med förslag till förordning om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift, m. m.

(Lika lydande med motion nr 1285 i Första kammaren)

I årets finansplan sägs det att utgångsläget inför 1970 kännetecknas »av vissa spänningar i vår ekonomi. De gör sig gällande på arbetsmarknaden med betydande efterfrågeöverskott inom vissa sektorer och vissa regioner av vårt land. De återfinns även i vårt varu- och tjänsteutbyte med utlandet, som utvecklats på ett klart otillfredsställande sätt trots den gynnsamma kostnads- och produktivitetsutvecklingen inom industrin. Slutligen har tendenser till en press uppåt på priser och kostnader åter uppstått, ehuru betydande kapacitetsreserver stod till förfogande vid övergången till en mera aktiv konjunktur.»

Det sägs vidare att de tendenser till en generellt sett för hög efterfrågan som kan spåras i utvecklingen under fjolåret torde komma att bestå också i år, om inte effektiva motåtgärder vidtages. Några andra motåtgärder än en tidigareläggning av höjningen av mervärdeskatten på vissa kapitalvaror föreslogs dock inte. Det framlagda budgetförslaget för 1970/71 ansåg regeringen vara tillräckligt finanspolitiskt åtstramande.

I den reviderade finansplanen för i år anlägger regeringen samma ekonomiska betraktelsesätt som i finansplanen. Man tycks vara väl medveten om bristerna i den svenska ekonomin, såsom det alltför stora underskottet i bytesbalansen samt den otillfredsställande utvecklingen av kapitalbalansen. Trots detta anser regeringen det inte vid denna tidpunkt vara nödvändigt att vidtaga några åtgärder i åtstramande och stabiliserande syfte. Enligt regeringen var den förda finanspolitiken exakt så restriktiv och stram som situationen krävde.

I proposition nr 156 återkommer finansministern till den ekonomiska utvecklingen i Sverige under 1969 och 1970. Han säger där att en närmare analys av förhållandena visar att vi under fjolåret och första halvåret 1970 haft en osedvanligt stark lagerökning, vilket skulle förklara det negativa utfallet av våra transaktioner med omvärlden. Finansministern uttalar vidare sin oro över valutaansparningens ringa storlek, över löneglidningen samt över den allmänt prisuppdrivande efterfrågan. Därefter konstateras att det

Bihang till riksdagens protokoll 1970. 4 saml. Nr 1505—1513

så småningom bör inträda en för bytesbalansens vidkommande välkommen rekyl vilket »dock inte befriar oss från det ultimativa kravet att återställa balansen i förhållandet med utlandet». Följande rekommendation ges: »Vi bör medvetet styra över de reala resurserna till exportindustri och den utlandskonkurrerande hemmamarknadsindustrin samtidigt som vi håller den privata och offentliga konsumtionen inom de gränser som är förenliga med den målsättning som kravet på bytesbalansens återställande reser.»

De förslag som finansministern förelägger riksdagen i syfte att uppfylla rekommendationen ovan innebär i korthet följande: en höjning av den allmänna arbetsgivaravgiften med 1 procent, en höjning av energiskatten på den privata förbrukningen av elkraft från 7 % till 10 %, en höjning av den särskilda skatten på motorbränslen med 10 öre/liter för bensin och 8 öre/liter för brännolja och gasol, en höjning av skatten på sprit och vin med ca 10 %, en höjning av arbetsgivaravgiften till den allmänna sjukförsäkringen från 2,9 % till 3,1 % samt en höjning av mervärdeskatten på vissa hushållskapitalvaror, sprit och vin från 10 % till 15 %.

De här föreslagna skattehöjningarna beräknas ge ett årligt budgettillskott om ca 1 850 miljoner kronor. För innevarande budgetår torde den statsfinansiella förstärkningen inskränka sig till knappa 300 miljoner kronor. Innan ställning tas till lämpligheten av dessa åtgärder anser vi oss böra lämna en redogörelse av den ekonomiska utvecklingen i Sverige och i utlandet.

Efter de svaga konjunkturåren 1966 och 1967 följde en period av internationell högkonjunktur. För svenskt vidkommande steg exportpriserna. Även om importvarorna också gått i höjden har utvecklingen på importsidan varit mer oenhetlig. Terms of trade har förbättrats samtidigt som konkurrenssvårigheter för våra typiska hemmamarknadsindustrier uppstått.

Genom en svag finanspolitik drabbades vi emellertid internationellt sett mycket hårt av inflationen. Av 21 länder låg Sverige under perioden juni 1969—juni 1970 på tredje plats efter Island och Japan vad det gäller procentuell ökning av konsumentprisindex. I den alltför svaga finanspolitikens kölvatten följde emellertid inte enbart prisstegringar utan även en stark minskning av valutareserven. Sålunda sjönk valutareserven från 6,3 miljarder kronor oktober 1968 till 3,9 miljarder kronor september 1970.

Sveriges ekonomiska svårigheter i dagsläget är emellertid även av strukturell natur. Under hela 1960-talet har den offentliga sektorn tillåtits expandera alltför snabbt. De offentliga utgifterna på både det statliga och kommunala planet har vuxit väsentligt snabbare än bruttonationalprodukten. Detta förhållande har behandlats utförligt i moderata samlingspartiets motioner I: 500 och II: 576 till årets vårriksdag. En direkt följd av detta är att näringslivets investeringar fått stå tillbaka. Under andra hälften av 1960-talet har industrin sålunda kunnat öka sina investeringar med endast 13 %, en siffra som ligger under det europeiska genomsnittet och som bör

jämföras med den siffra på 44 % som långtidsutredningen fann erforderlig för denna period. Den hårda kreditåtstramningen under åren 1969 och 1970 har vidare gjort det ännu svårare för företagen att planera för framtida expansion. Enligt SCB:s augustienkät ligger investeringsuppgången i år vid 3 % i stället för vid 15 % som var finansministerns prognos vid årets början. Kreditåtstramningen har även inneburit att investeringsuppgången för andra företag än börsnoterade praktiskt taget uteblivit helt. Härigenom har den för svenskt näringsliv så utomordentligt värdefulla mindre och medelstora företagsamheten kommit att drabbas hårt.

Följden av detta har i sin tur blivit att Sverige fått allt större svårigheter att upprätthålla balansen i de utrikes betalningarna. För att tillgodose konsumtionsbehovet inom landet har vi varit tvungna att importera alltmer varor. Genom industrins otillräckliga kapacitetstillväxt har vi inte kunnat öka vår export i samma utsträckning som vår import. Därför krymper valutareserven. Därför har den paradoxala situationen uppstått att, trots att exportindustrin arbetar för full kapacitet, så importerar vi mer än vi exporterar.

Detta är ett mycket allvarligt läge. Vad som nu har hänt är att valutareserven kraftigt minskats under en högkonjunktur, vilket innebär att våra möjligheter att föra en nationell konjunkturpolitik kraftigt minskat. Bufferten som vi behöver under en lågkonjunktur håller på att försvinna. Regeringen håller med andra ord på att spela bort våra möjligheter att föra en sysselsättningsstimulerande politik, när konjunkturerna förr eller senare försämras. Detta är allvarligt, speciellt som den hårda kreditpolitiken redan i dag givit industrin svåra problem.

Den ekonomiska utvecklingen har emellertid på senare tid av allt att döma ändrat karaktär. Efterfrågeinflationen håller på att avta och i dess släptåg följer nu en accelererande kostnadsinflation. Samtidigt ökar arbetslösheten medan antalet lediga platser fortsätter att sjunka. Från augusti har det totala antalet arbetslösa ökat från 72 257 till ca 99 000, eller med 37 %. Antalet lediga platser har under samma period sjunkit från 68 560 till 52 155, en minskning med 24 procent.

I detta läge föreslår finansministern att åtgärder vidtages som kommer att försämra vårt näringslivs konkurrensläge gentemot utlandet och försämra sysselsättningsläget på arbetsmarknaden. Detta gäller framför allt höjningen av arbetsgivaravgiften eller den s. k. löneskatten.

Löneskatten utgör liksom den s. k. egenavgiften omkostnad i förvärvskälla. Höjningen med 1 % kommer således direkt att öka ett företags omkostnader. Ökningen blir naturligtvis större för arbetskraftsintensiva företag. Då det ligger i varje företags intresse att söka hålla nere sina kostnader, skapas genom löneskatten ett incitament att minska antalet anställda. Det kan härvid bli fråga om att avstå från verksamhet som är mindre lönsam eller att genom investeringar göra viss arbetskraft obehövlig. Löneskatten drabbar

även stat, kommun och landsting, vilket innebär att dessa måste täcka in kostnadshöjningarna antingen genom rationaliseringar på personalsidan eller genom skattehöjningar.

I ett läge med överfull sysselsättning kan en löneskatt vara motiverad såsom en balansskapande åtgärd. I dagens läge, med en ökande arbetslöshet och med uppenbara risker för en vikande konjunktur, är en löneskatt dock klart olämplig. Denna allvarliga sida av löneskatten måste jämfört med skattehöjningens eventuellt dämpande effekt på avtalsuppgörelsen få prioritet. Alltför uppdrivna lönekrav som inte kan rymmas inom det samhälls-ekonomiska utrymmet torde kunna motas med andra finanspolitiska medel.

Genom en höjning av löneskatten skulle nuvarande förhållanden ytterligare accentueras. Exporten kan härigenom komma att försvagas och importen underlättas. Strävandena att förbättra vår handelsbalans skulle sålunda undergrävas. Av de skäl vi ovan anfört, finner vi det inte motiverat att ytterligare höja löneskatten. Den finanspolitiskt motiverade förstärkning av statskassan som därvid skulle utbli bör kompenseras genom såväl besparingar inom den offentliga sektorn som en stimulans av det enskilda sparandet. Dessa åtgärder är även nödvändiga för att på såväl kortare som längre sikt eliminera det generella efterfrågetrycket i ekonomin, öka näringslivets investeringar och åstadkomma en bättre avvägning mellan konsumtion och sparande.

Det av regeringen framlagda »skattepaketet» är över huvud taget dåligt ägnat att lösa de balansproblem med vilka den svenska samhällsekonomin för närvarande brottas. Man har sökt gå minsta motståndets väg utan att ens försöka ta det samlande grepp över hela samhällsekonomin som läget kräver. Trots att vi alla känner till de höga marginskatternas inflationistiska effekt, har den problematiken lämnats helt åt sidan. Fastän sparandet sjunker, medan behovet av kapital — framför allt av riskvilligt slag — ökar, nöjer man sig med att tala om ett lotteri inför blivande skatteåterbäring. Trots att man borde inse att övertrycket i ekonomin främst härrör från den statliga och den kommunala sidan samt från bostadsbyggandet görs inga försök att dra upp riktlinjer för återhållsamhet och för omprövning av gjorda åtaganden. Blind och döv för de skadeverkningar penning- och kreditpolitiken förorsakat behåller man restriktionerna, troligen därför att den korta upplåning — som nu sker utomlands — vid en lättnad i kreditpolitiken kan befaras resultera i påfrestningar här hemma. I stället borde denna problematik mötas med en mera långsiktig kapitaltillförsel. Man kröner sin regleringspolitik med ett allmänt prisstopp, som inte är underbyggt med de generella åtstramningsåtgärder som utgör en förutsättning för att prisstoppet skall bli verkningsfullt.

Under de senaste åren och framför allt vid vårriksdagen har från vår sida föreslagits olika konkreta åtgärder i syfte att angripa de problem som ovan berörts. De väsentliga frågor som det här gäller borde enligt vår me-

ning nu bli föremål för gemensamma överläggningar med företrädare för statsmakterna, arbetsmarknadens parter, näringslivet och de politiska partierna. Vid en dylik stabiliseringskonferens skulle de olika insatserna och de skilda uppoffringarna få balansera varandra. Detta har visat sig leda till resultat i Frankrike och Finland, vilka båda länder haft betydligt sämre utgångsläge än vi haft.

I den preliminära nationalbudgeten för år 1970 lämnas vissa uppgifter om hushållssparandets utveckling. Enligt dessa beräkningar skulle detta sparande ha stagnerat och minskat från 4,4 miljarder kronor år 1966 till 2,8 miljarder kronor år 1969. Denna utveckling av det enskilda sparandet är klart otillfredsställande. I syfte att försöka stimulera detta sparande föreslår vi att följande sparform införes: Varje till inkomstskatt skattskyldig person som fyllt 16 år skall ha rätt att under år 1971 på ett särskilt upplagt bankkonto insätta maximum 2 000 kronor. På medel som inestår intill utgången av år 1974 skall, förutom gällande ränta, utgå sparpremie som bör uppgå till 10 procent av sparbeloppet. Som villkor gäller att spararen under året skall ha ökat sina sammanlagda banktillgodohavanden med minst sparbeloppet. Premien skall vara skattefri och bör få lyftas 1975.

En liknande sparform infördes åren 1955 och 1956. I propositionen till riksdagen ansåg departementschefen det knappast troligt att omfattningen av premiesparandet skulle nå upp till 500 miljoner kronor. De kvarstående premieberättigade medlen utgjorde dock den 30 juni 1959 676 miljoner kronor, och de därpå belöpande premierna beräknades till 121 miljoner kronor. Anledning finns därför att förmoda att ett premiesparande år 1971 totalt skulle uppgå till ca 0,5 miljarder kronor.

Såsom ovan redogjorts har den hårda kreditpolitiken helt och hållet fått fungera som bärare av den ekonomiska politiken. Detta har medfört att en kamp om kreditmarknadens resurser förts mellan de två stora underskottsområdena — bostadsbyggandet och företagssektorn. Genom avtal mellan kreditinstituten och statsmakterna har bostadsbyggandet avskärmats från de olika finansieringsproblem andra låntagare drabbas av. Bostadsbyggandets anspråk på kreditmarknaden har därför växt mycket snabbt. Detta har, som också redovisats, skapat en nära nog ohållbar situation för näringslivet. Ett genomförande av våra förslag skulle dock kunna medge en successiv lättning av kreditpolitiken. Denna lättning bör i första hand komma exportindustrin samt den mindre och medelstora företagsamheten till del.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

A. att riksdagen vid behandling av proposition nr 156 måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts förslag angående ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift,

B. att förslag till skattefritt premiesparande i enlighet med vad i motionen anförts föreläggas innevarande höstriktdag.

Stockholm den 27 oktober 1970

*Yngve Holmberg (m)**Leif Cassel (m)**Rolf Eliasson (m)**Carl Eric Hedin (m)*

i Moholm

*Astrid Kristensson (m)**Tage Magnusson (m)**Karin Wetterström (m)*i Borås
